

Naravnemu razvoju se nikar upirati. Mrtvih ne bomo priklicáli (II. 18). Čemu torej tiščati poudarek cestàh, cesté (II, 146), ko pravi Grafenauerjeva čitanka V. (prezgodaj upokojena, saj nima še naslednice, vsi nadomestki so pa tudi brez ministrske odobritve) ob Lovrenčičevem stiku *cesté*: nepravilen naglas? Isto bi rekel ob analogiji: skalàh (78). Tudi vsak prislov ni da bi bil na koncu poudarjen: čemu hlastnó (13)? Prešernovo zvestó srce, posneto v Mutcu Osojskem, ni za Dolenjca, ki zvestó gleda. Enako živó (150), primerjaj izrek, ki posnema Horatijevo geslo *Quiquid delirant reges, plectuntur Achivi*:

kar gospoda stori krívo,
kmetič mora plačat živó.

Nedavno sem doživel občutek, da se čakavščina po malem umika štokavščini. Tak občutek imam ob mislih glede akcentov v našem jeziku. Naj živi rodna zémljica in na njej Levstikova séstrica poleg zemljíce in sestρίce. Skratka, jaz bi ohranil dosedanje Breznikovo širokogrudno stališče, kar se tiče poudarka. Tudi pri *l* naj bi se dosledno vsak učitelj držal uradnega odloka iz leta 1922.

Za konec še nekaj dvomov. Po Brezniku III, 296 (6) je treba pisati utelesiti, po 288 domačijica in jaselce, 292 srečenosen zarod. Po njegovem Pravopisu: blagor, botrček, sladčica, skušnja (izkustvo). Po Pleteršniku: zacmákati, prisluškújem. Zakaj so deli luno med tujke, ki je po Koštiálu (Sl. N. ok. 4. februarja 1925) in Brezniku slovanska? Trdinov neték (rus. obžóra) se po Pleteršnikovem zaznamku ne more izvajati iz glagola netiti.

Mislim, da bo vsem najbolje, če pustimo stvarjem naravni tok in razvoj. Niti skokov nazaj niti z g. Petrom Skokom na stran. A. Debeljak.

Franc'è Bevk: Gmajna. Književna družina „Luč“. Založila književna zadruga „Goriška Matica“, 1933. Tiskala Tipografia Consorziale — Trieste. 121 str.

Knjiga ima naslov po prvi, glavni noveli, ki je ponatisk iz Koledarja Goriške Matice za leto 1933., kjer je izšla pod imenom Tone Čemažar, obsega pa še tri krajše novelice, ki so tu prvič priobčene. „Gmajna“ se je kratko omenila v poročilu o knjigah Goriške Matice, a zasluži več pozornosti, ker spada med Bevkove prav dobre stvari. To je strnjeno napeta zgodba o kovaču in lovcu Gregorju Mežonu, ki se s svojo voljo in močjo iz bednega gostača povzpne v boljšega bajtarja in prevzame v zamotani pravdi za razdelitev Robidenske gmajne vodstvo vseh bajtarjev zoper pohlepno stranko kmetov. „Grabila ga je jeza. Obenem ga je lomil tih smeh... Nato je vzel železo iz žerjavice, koval, da se je vse stresalo. Kakor da bíje kmete in zemljemerce“ (str. 8). Njegova uporna, bojevita nprav in sirovo življenje sta ga skovala v možatega, odločnega borca za skupne pravice. O pravici je spoznal v smislu našega trdega veka: „S palico si jo je treba izklatiti“ (str. 41). In res si jo tako skladi. Ko kmetje pokličejo zemljemerca, da jim gmajno izmeri, kakor je njim prav, se jim postavi po robu in pobije zemljemerca. Borba s posvetno pravico se mu razširi, njegovi ga obsojajo in zapuščajo, on pa ne popusti. Utrdi se v svoji bajti in strelja na orožnike; da jim ne pade živ v roke, se obesi. Ob njegovi smrti se bajtarji zavedó, da je padel kot žrtev zanje, in izvojujejo pravično razdelitev. Boj za zemljo je opisan s toplo, iz zemlje žehtečo ljubeznijo do snovi. Obe stranki sta očrtani živo in nazorno, obe pa nadkriljuje Gregorjeva

v preroštvo in junaštvo rastoča postava. Nasilje pobija z nasiljem, a ko se zave, da je tudi sam krivičen, plača s smrtjo, kakor bi slutil, da le tako odreši bajtarje in svojo družino.

„Drobnica“ je umetniški prerez skozi skrito, drobno življenje gorskih rebri, ki ga površno oko skoro ne opazi, dasi klijejo tudi iz njega globoki dušni potresi. Bajtarju Tonetu kradejo drobnice na edinem drevesu, ki ga Tone ljubi kakor živo bitje. Užaljen ga poseka in veja padajočega drevesa mu zlomi roko. Vse to pa ga mnogo manj boli kakor odkritje, da je ta sosed Žerjun, kateremu je dotlej slepo zaupal ter ga kot vzornega poštenjaka skoro oboževal.

„Laz“ označuje pisatelj kot dvojno dramo živali in človeka. Edina oseba prve drame je v pasti umirajoči zajček. V drugi drami se lovec Gregor in bajtar Blaž besno spoprimeta za laz, ki se mu Blaž odpove, ko v boju moralno podleže. Konec žaloigre je le rahlo naznačen v Blaževem gibu, ko zleti mrtvi zajec, ki ga Gregor poraženemu nasprotniku več ne krati, v prepad, napovedujoč nove človeške vihre in nove borbe za zemljo.

„Koza“ je minijatura sličica gostačke Anule, ki nima živega bitja pod solncem razen svoje Rogačke. Njena ljubezen do živali se izredno razgori v poletni noči, ko se ji koza izgubi in jo starka po dolgem iskanju najde v gozdu, kjer z njo prenoči.

Vse štiri novele so skladno ubrane na eno izmed najsrečnejših strun Bevkove umetnosti: risanje strasti in čuvstev, kakor vro iz grude same, klesanje in prikazovanje ljudi, kakršni poganjajo iz najprvotnejšega sožitja s narodo. Kar je bil Cankarju domači klanec, to je Bevku njegova divja gorska domačija: neizčrpen vrelec vedno novih umetnostnih dragotin, zmerom znova oplajajoče okolje, opojno umetniško pribežališče, ki nikdar ne odpove, ki umetnika samega opaja in mu pomaga zajemati naravnost iz sebe — svet mladostnih spominov.

A. Budal.

Damir Feigel: Čarovnik brez dovoljenja. Gorizia, 1933. Izdala in založila književna zadruga „Goriška Matica“. Natisnila Tipografia Consorziale — Trieste. 150 str.

Nekatere Feiglove povesti imajo precej izrazito družabno želo; njih fantastika se zdi le preprost pomoček, da se jasneje in določneje odrazijo izkrivljene življenjske črte, izzivajoče pisateljev posmeh, ki ni zagrenjen, jedek, ubijajoč, temveč dobrodušen, odpuščajoč, v dobršni meri samega sebe vesel. V drugih njegovih šegavih spisih prevladuje prešerna, igriva domišljija, prirojena jules-vernenska radovednost, kako se spači skromna, pusta vsakdanjost, muhasto postavljena pred izbočeno zrcalo rahlo fantastičnega domisleka, utirajočega stezo v goščavo nešteti možnosti, ki jih znanost polagoma odstira človeštvu. V to vrsto spada „Čarovnik brez dovoljenja“. Pripoveduje o učenjaku Golobu, ki zbira zračno elektriko, lovi strele v svoje učenjaške pasti in odkrije slučajno žarke, ki začasno ljudem in okolici krčijo oblike. Mikavno je očrtano nasprotje med preprostimi, radovednimi, obrekljivimi, omejenimi vaščani na idilični Trati in posledicami najnovejših znanstvenih pridobitev.

Kdor razpolaga kakor Feigel z okretnim slogom in hudomušno domišljijo, se mu tak slovstveni poskus ne more izjaloviti; saj si ga lahko prikroji po Feiglovem navodilu za detektivske romane (str. 78): „Za pisatelja je lahko, sam si ustvari zločince in detektive, sam si izmišlja nevarne položaje, sam zapleta dejanje od poglavja do poglavja, dokler se ne zave, da je treba roman